

УДК 37.013

НИКОЛАЕСКУ Інна Олександрівна –
кандидат педагогічних наук, докторант
кафедри педагогіки вищої школи і освітнього менеджменту
Черкаського національного університету
імені Богдана Хмельницького
e-mail: nikolaesku@ukr.net

ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНА САМОРЕАЛІЗАЦІЯ ВИКЛАДАЧА СИСТЕМИ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ: КОНЦЕПТУАЛЬНИЙ ЕТАП ДОСЛІДНО- ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОЇ РОБОТИ

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Професійно-педагогічна самореалізація викладача системи післядипломної освіти є складним, поліаспектним педагогічним явищем. Відповідно до цього не можливо вивчення цього явища лише завдяки одному методологічному підходу як сукупності прийомів, способів щодо пізнання реальності, яка орієнтує нас на використання підходів, що пов'язані в єдину систему та підпорядковані логіці викладу, знаходяться в ієрархічному підпорядкуванні та є сукупністю методологічних знань нашого дослідження. Провідною вимогою до будь-якого підходу є його здатність актуалізувати, виокремлювати досліджуване явище, нейтралізувати або навіть активно подавляти ефект решти явищ, які не є предметом вивчення та дослідження [7].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Особливий інтерес до вивчення самореалізації виникає в рамках соціальної філософії на зламі 80-х – 90-х рр. 20 століття і простежується в наукових працях І. Четваєвої, І. Ведіна, І. Ідінова, Г. Чернявської та інших. У контексті нашого наукового пошуку зацікавлення становлять ті напрями педагогічного дослідження, які розглядають особливості професійної самореалізації педагогів (Т. Барішнікова, І. Ісаєв, П. Каптерева, Л. Мітіна та інші), а також професійно-педагогічну самореалізацію педагогічних працівників як організацію творчого освітнього середовища – фактора, що оптимізує цей процес (С. Бондирьова, М. Васильєв, О. Фадєєва, В. Ягодкіна та інші).

Але, незважаючи на ряд праць, які стосуються окремих аспектів самореалізації особистості в цілому, та професійно-педагогічної самореалізації викладача системи післядипломної освіти зокрема, зазначена проблема, на жаль, ще не стала предметом наукового аналізу й надбанням теорії та методики професійної освіти.

Метою статті є спроба висвітлити сутність дефініції «професійно-педагогічна самореалізація» та концептуальні засади цього особистісного новоутворення у викладачів закладів післядипломної педагогічної освіти,

розроблені нами у ході концептуального етапу дослідно-експериментальної роботи.

Виклад основного матеріалу дослідження. Однією з фундаментальних проблем сучасної педагогічної науки в цілому та системи післядипломної освіти зокрема є дослідження професійно-педагогічної самореалізації викладача як особливого особистісно-професійного феномену, що забезпечує ефективність його професійно-педагогічної діяльності.

Проналізувавши погляди найбільш відомих дослідників у галузі професійної освіти, вважаємо, що самореалізація – процес, що триває протягом усього життя, має свої акме-моменти і моменти спаду. Тому варто розглядати проблему самореалізації у контексті досліджень ціннісно-сислової та потребо-мотиваційної сфер розвитку особистості. Без сумніву, потенційно прагнення до самореалізації має кожна людина, але не кожному вдається її досягнути.

Проте з метою об'єктивного, цілісного й адекватного наукового розгляду професійно-педагогічної самореалізації особистості викладача необхідно, перш за все, визначитися з методологічною базою дослідження. З огляду на сучасне розуміння методології педагогіки, виявлених функцій, а також, беручи до уваги традиції в дослідженні педагогічних проблем, виділимо і теоретично обґрунтуємо провідні підходи, які визначають методологічні основи професійно-педагогічної самореалізації викладача системи післядипломної педагогічної освіти.

У формулюванні концептуальних засад дослідження ми виходили з того, що вони потребують обґрунтування на методологічному, теоретичному і практичному рівнях.

Методологічний рівень відображає взаємодію і взаємозв'язок фундаментальних наукових підходів до вивчення проблеми, що були застосовані під час дослідження. Теоретичний рівень дозволяє визначити систему вихідних теорій, ідей, понять, які покладені в основу розуміння сутності професійно-педагогічної самореалізації, наукового опису досліджуваних фактів, їх аналізу, узагальнення і синтезу, а також

обґрунтувати модель професійно-педагогічної самореалізації викладача системи післядипломної педагогічної освіти [6]. Практичний рівень передбачає розроблення та експериментальну апробацію названої моделі, упровадження ефективних форм, методів, засобів, спрямованих на результативність досліджуваного нами явища.

Методологія професійно-педагогічної самореалізації викладача системи післядипломної педагогічної освіти представлена системним, синергетичним, компетентнісним, культурологічним, інформаційним, акмеологічним, діяльнісним підходами.

Системний підхід є одним із фундаментальних класичних підходів сучасного наукового пізнання, який передбачає дослідження явищ не ізольовано, як автономну одиницю, а перш за все як взаємодію і зв'язки різних компонентів цілого, знаходження в системі цих відносин провідних тенденцій і основних закономірностей [4].

З позицій системного підходу дослідження професійно-педагогічної самореалізації викладача системи післядипломної освіти, як процес її формування, передбачає розкриття динамічної природи різноманіття структурних проявів взаємозв'язків (зовнішніх і внутрішніх) і взаємозалежностей всіх її елементів й підсистем у єдиній конструкції цілого. Важливим аспектом роботи тут виступає пошук тих характеристик і властивостей, що забезпечують стійкість, збереження цього явища та визначають тип і напрям його змін.

Специфіку професійно-педагогічної самореалізації викладача як складного феномену неможливо зрозуміти, виходячи з властивостей і особливостей елементів системи, оскільки вона залежить від цілісної природи їх зв'язків і відносин, що виявляється в ієрархічних принципах будови, поліструктурної і багаторівневої організації системи. Таким чином, основною метою в дослідженні професійно-педагогічної самореалізації як системи є розкриття механізму дієвості, що можливо тільки через різноманіття цілісності її існування.

Отже, професійно-педагогічну самореалізацію викладача системи післядипломної освіти з точки зору системного підходу варто розглядати як систему, яка складається, поперше, із певної кількості взаємопов'язаних частин, кожна з яких функціонує завдяки іншим для створення цілого з набором конкретних якостей, по-друге, професійно-педагогічна самореалізація викладача є рухливою відкритою системою, яка дозволяє викладачу на рівні самоуправління діагностувати проблеми, у подальшому коректувати їх і знаходити шляхи

вирішення існуючих проблем.

Ми виходимо з того, що феномен самореалізації дозволяє зрозуміти *синергетика*. На нашу думку, формування і виховання особистості, потреба особистості в самореалізації та процес самореалізації є синергетичними феноменами. Синергетичний підхід дозволяє виявити цілісність професійно-педагогічної самореалізації викладача системи післядипломної освіти, саме її існування (прояв), які забезпечуються взаємозв'язком і постійним обміном із зовнішнім середовищем – умовами професійної діяльності. Організація та прояв професійно-педагогічної самореалізації викладача системи післядипломної освіти здійснюється відповідно до нормативів діяльності, які мають як об'єктивний, зовнішній характер (професійні вимоги), так і суб'єктивний, внутрішній (внутрішні цінності, потреби тощо).

Культурологічний підхід до дослідження професійно-педагогічної самореалізації викладача системи післядипломної освіти здійснюється в контексті загальнофілософського розуміння культури. Дослідження професійно-педагогічної самореалізації викладача системи післядипломної освіти з урахуванням вимог культурологічного підходу потребує усвідомлення того, що головним системотворчим фактором становлення педагога є формування професійно-педагогічної культури. Це зумовлено тим, що у сучасних умовах конкурентоспроможним ресурсом діяльності педагога є не стільки спеціальні знання, технології навчання та виховання, скільки загальна і професійно-педагогічна культура, яка забезпечує особистісний розвиток, вихід за межі нормативної діяльності, здатність створювати і передавати цінності.

Останнім часом провідну роль в універсалізації наукових знань займає *інформаційний підхід*, у основі якого лежать елементи теорії інформації. У когнітивній соціології наукове знання [2]. На рівні суспільства інформація виступає як сукупний соціальний інтелект, який визначає рівень суспільної організації на певному етапі розвитку: «Інформаційна система охоплює лише одну із сторін особистості, але таку, що визначає конструктивний рівень і творчий потенціал суспільства» [3, с. 41].

З інформаційної точки зору професійно-педагогічна діяльність викладача системи післядипломної освіти, зокрема його професійно-педагогічна самореалізація, може розглядатися як складна динамічна інформаційна система, створена академічною спільнотою для збору, аналізу і переробки інформації з метою отримання нових істин,

нових практичних застосувань. При інформаційному підході викладацьку аудиторію можна розглядати як «розумні системи», що самоорганізуються і розвиваються не на основі «об'єктивних законів», а на підставі збору, переробки, використання знань, отримання та реалізації оптимальних рішень. Тому рушійною силою соціальної еволюції слід вважати інтелект [2, с. 102].

Простір ученого, до якого входить і професійно-педагогічна самореалізація, передусім, є знаннєвим або – простором наукових компетенцій. Знаннєвий компонент простору вченого – це все набуте вченим за період його навчання та наукової діяльності. Тобто, «вся сфера наукової інформації, якою володіє вчений (суб'єктивний знаннєвий потенціал), а також інформація (об'єктивний потенціал), яка існує об'єктивно, але не стала надбанням вченого, а тому вона існує як певна можливість, яка може стати надбанням вченого, а може і не стати. Загалом діяльність вченого в знаннєвому плані розгортається як зіткнення суб'єктивного та об'єктивного знаннєвих просторів» [8, с. 402].

Акмеологічний підхід спрямований на вивчення досягнень, розвитку професійних сил, що трактуються як зрілість розвитку людини, її досконалість в різних аспектах самовияву і функціонування, а психологічний стан особистості характеризується досягненням найбільш високих показників у діяльності та творчості (Б. Г. Ананьєв, О. О. Бодальов, А. О. Деркач, Н. В. Кузьміна та інші).

Відповідно до прийнятого методологічного підходу сутність професійно-педагогічної самореалізації викладача має різне концептуальне наповнення: від єдності професійних знань, умінь і навичок до системи професійних і загальнолюдських цінностей; від сукупності діяльнісно-рольових та особистісних компонентів до професійної самоорганізації, самопроектування й саморозвитку.

Поряд з іншими факторами впливу на професійно-педагогічну діяльність викладача системи післядипломної освіти (суспільно-політичні явища, міжособистісне спілкування та взаємодія з іншими людьми, засоби масової інформації) професійно-педагогічна самореалізація викладацької спільноти відбувається завдяки організації педагогічного процесу в закладах післядипломної освіти та створенню спеціальних педагогічних умов, однією із яких, за нашими переконаннями, є реалізація *компетентнісного підходу*. Виокремлений нами підхід дозволяє розглянути професійно-педагогічну самореалізацію викладача системи післядипломної освіти як сукупність певних ключових компетентностей.

Дослідивши різноманітність поглядів

науковців на зміст термінолексми «компетентність», зауважимо, що всі вони визнають, що цей феномен базується на комплексі знань, умінь, навичок, цінностей, ставлень та набутого досвіду, які дозволяють особистості ефективно діяти у різних сферах життя.

Застосування компетентнісного підходу в педагогічному процесі передбачає осмислене використання опанованих життєво необхідних знань у стандартних і нестандартних ситуаціях, розвиток емоційно-ціннісної сфери (сприяння становленню системи цінностей особистості-суб'єкта, виховання на цій основі особистісних якостей, ставлень до себе, до інших людей і світу), формування життєвого досвіду викладачів.

Інтерпретація в контексті досліджуваної нами проблеми результатів наукового пошуку І. Єрмаковим [1] особливостей компетентнісно спрямованої освіти дає можливість виокремити важливу ідею, яка стосується використання компетентнісного підходу щодо професійно-педагогічної самореалізації викладача: застосування компетентнісного підходу у навчальному процесі спрямоване на реалізацію теоретично обґрунтованої системи ідей, принципів, способів і форм діяльності системи післядипломної освіти, яка спрямована на розвиток здатностей викладачів самовизначитись і самореалізуватись в умовах становлення професійної освіти.

Діяльнісний підхід базується на визнанні діяльності основним засобом і вирішальною умовою результативності професійно-педагогічної самореалізації викладача. Саме цей підхід дає можливість надати результатам професійно-педагогічної самореалізації викладача системи післядипломної педагогічної освіти соціально і особистісно значущого змісту, врахувати індивідуальні особливості викладачів як активних і самостійних суб'єктів професійної діяльності, виявити внутрішньо особистісний психолого-педагогічний механізм і умови реалізації досліджуваного процесу.

Діяльнісний компонент, на думку А. Леонтьєва [5], передбачає, що свідомість людини визначається тією діяльністю, у яку вона включена. У контексті професійно-педагогічної самореалізації викладача системи післядипломної педагогічної освіти можна зробити висновок, що усвідомлення викладачем значущості цього процесу відбувається в професійній діяльності в освітньому просторі закладу. Крім того, однією з провідних характеристик діяльності є її предметність. Тому професійна діяльність викладача буде призводити до досягнення поставлених цілей у процесі професійно-педагогічної самореалізації, якщо вона буде здійснюватися з урахуванням

особистісних рис та якостей викладача. Таким чином, при організації професійної діяльності викладача системи післядипломної педагогічної освіти доцільно враховувати спрямованість його інтересів, ціннісних орієнтацій на здійснення професійно-педагогічної самореалізації.

Висновки та перспективи подальших розвідок напрямку. Узагальнюючи викладене вище про професійно-педагогічну самореалізацію викладача системи післядипломної педагогічної освіти, зазначимо, що методологічні засади відображаються через концептуальні підходи, кожен з яких несе свою унікальну функцію. Так, системний, синергетичний, культурологічний, компетентнісний, акмеологічний підходи представляють змістовий аспект методології і спрямовані на вивчення істотних та відмінних ознак досліджуваного процесу. У свою чергу інформаційний та діяльнісний підходи визначають практико-орієнтовану тактику дослідження і розкривають особливості практичного здійснення процесу професійно-педагогічної самореалізації викладача системи післядипломної педагогічної освіти.

Необхідно зазначити, що презентовані нами підходи не обмежують сферу виявлення методологічних підстав професійно-педагогічної самореалізації викладача системи післядипломної педагогічної освіти. Представляється можливим розгляд також аксіологічного, гуманістичного, кар'єрозорієнтованого та інших підходів з метою виявлення найбільш ефективних щодо досліджуваного нами явища.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Єрмаков І. Компетентнісний потенціал педагогіки життєтворчості / І. Єрмаков // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2009. – № 6. – С. 22–25.
2. Зашкільняк Л. Теорія інформації і історія: нова методологія чи ще один метод? / Л. Зашкільняк // Філософські пошуки. – 1997. – Вип. 1–2. – С. 101–106.
3. Канигін Ю. Когнітивний поворот / Ю. Канигін // Філософська і соціологічна думка. – 1993. – № 11/12. – С. 31–45.
4. Королев Ф. Ф. Системный поход и возможность его применения в психолого-педагогических исследованиях / Ф. Ф. Королев // Советская педагогика. – 1970. – № 9. – С. 103 – 115.
5. Леонтьев А. Н. Лекции по общей психологии: учеб. пособие; под ред. Д. А. Леонтьева, Е. Е. Соколовой. – М.: Смысл: Кн. дом Ун-т, 2005. – 509 с.
6. Ніколаєску І. О. Організаційно-змістова модель професійно-педагогічної самореалізації викладача системи післядипломної освіти засобами інформаційно-комунікаційних технологій / І. О. Ніколаєску // Вісник

Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія». – 2015. – № 9. – С. 147–153.

7. Поддьяков А. Н. Исследовательское поведение: стратегии познания, помощь, противодействие, конфликт: монография / А. Н. Поддьяков. – Москва : б.и., 2000. – 266 с.

8. Рижко Л. В. Науковий простір: проблеми формування та трансформації (філософсько-праксеологічний аспект): дис. ... д-ра філос. Наук : 09.00.09 / Рижко Лариса Володимирівна. – К., 2006. – 456 с.

REFERENCES

1. Yermakov, I. (2009). *Kompetentnisnyy potentsial pedahohiky zhyttyetvorchosti*. [Competence potential of pedagogy of life-creativity]. Kyiv.
2. Zashkil'nyak, L. (1997). *Teoriya informatsiyi i istoriya: nova metodolohiya chy shche odyn metod?* [Theory of information and history: a new methodology or another method]. Kyiv.
3. Kanyhin, Yu. (1993). *Kohnityvnyy povorot*. [Cognitive turn]. Kyiv.
4. Korolev, F. F. (1970). *Systemnyy pokhod y vozmozhnost' ego pryumenenyya v psykholohopedahohycheskykh yssledovanyakh*. [Systemic trip and the possibility of its application in psychological and pedagogical studies]. Moscow.
5. Leont'ev, A. N. (2005). *Lektsyy po obshchey psykholohyy: ucheb. Posobyе*. [Lectures on General Psychology]. Moscow.
6. Nikolayesku, I. O. (2015) *Orhanizatsiynozmiystova model' profesiyno-pedahohichnoyi samorealizatsiyi vykladacha systemy pisl'yadyplomnoyi osvity zasobamy informatsiyokomunikatsiynykh tekhnolohiy*. [Organizational-content model of vocational-pedagogical self-realization of the teacher of the system of postgraduate education by means of information and communication technologies]. Dnipropetrovs'k
7. Podd'yakov, A. N. (2000). *Yssledovatel'skoe povedeniye: stratehiy poznyanya, pomoshch', protyvodeystviye, konflikt: monohrafyya*. [Research behavior: cognitive strategies, help, opposition, conflict: monograph]. Moscow.
8. Ryzhko, L. V. (2006). *Naukovyy prostir: problemy formuvannya ta transformatsiyi. (filosofs'ko-prakseolohichnyy aspekt)*. [Scientific space: problems of formation and transformation]. Kyiv.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

НИКОЛАЄСКУ Інна Олександрівна – кандидат педагогічних наук, докторант кафедри педагогіки вищої школи і освітнього менеджменту Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького.

Наукові інтереси: післядипломна педагогічна освіта, самореалізація науково-педагогічних працівників, інформаційно-комунікаційні технології.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

NIKOLAESKU Inna Aleksandrovna – Doctoral student in the Higher School of Pedagogy and Educational Management of Cherkasy National University named after Bohdan Khmelnytsky, Ph.D., assistant professor pre-school education Cherkasy National University named after Bohdan

Khmelnytsky.

Circle of research interests: postgraduate pedagogical education, self-realization of scientific and pedagogical workers, information and communication technologies.

Дата надходження рукопису 12. 09. 2017 р.

УДК 796.011.3:612.172-057.875 (045)

ПРИЙМАК Сергій Георгійович – кандидат наук з фізичного виховання та спорту, доцент, доцент кафедри біологічних основ фізичного виховання, здоров'я та спорту Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка e-mail: Spriimak1972@gmail.com

СПЕЦІАЛЬНА ФІЗИЧНА ПРАЦЕЗДАТНІСТЬ СТУДЕНТІВ, ЩО ЗАЙМАЮТЬСЯ В ГРУПІ СПОРТИВНО-ПЕДАГОГІЧНОГО УДОСКОНАЛЕННЯ З БОКСУ

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Професійна готовність майбутнього фахівця фізичного виховання забезпечується відповідними якостями, поєднуючи оволодіння відповідною системою знань, умінь, навичок, потреб, мотивів і здібностей [3]. З огляду на це, спортивно-педагогічна діяльність розглядається як інтегруючий напрямок підготовки майбутнього вчителя фізичної культури.

Спортивно-педагогічне удосконалення (СПУ) як і спортивне тренування фізичне виховання та фізичну культура можна розглядати як складнокоординовану динамічну систему, в якій керуючою системою є викладач/вчитель/тренер, а керованою – студент/ спортсмен/ учень, що, цілком зрозуміло, обумовлює похідні параметри для раціонального керування самою діяльністю. При цьому, під керуванням розглядається процес переходу складної динамічної системи з одного стану в інший під впливом на його похідні, головним завданням якого є організація системи і адаптація її до визначеного стану через добір найбільш ефективних дієвих засобів і методів [1].

Раціоналізація ефективності керування процесом спортивно-педагогічного удосконалення в умовах спеціалізованого навчального закладу, зокрема факультету / інституту фізичного виховання, який забезпечує підготовку фахівців педагогічних спеціальностей, можлива за умов об'єктивної оцінки всіх аспектів функціонального стану систем організму студентів як в базальних умовах так і під дією відповідних чинників, розробка моделей перспективного стану, програми педагогічного впливу і гіпотетичних змін, що можуть виникнути внаслідок

застосування на розглянуті компоненти [2; 6; 8; 10].

Виходячи з цього, метою керування освітнім процесом спортивно-педагогічного удосконалення студентів в навчальних закладах різного профілю та рівня акредитації є підвищення загальної та спеціальної фізичної працездатності, необхідної для успішної реалізації можливостей організму студента для досягнення коротко- та довготермінового запланованого результату.

Це обумовлює розробку індивідуальних моделей спеціальної підготовленості, специфічної для окремого виду спортивно-педагогічної діяльності, є визначаючою умовою для корекції їх підготовки що, в перспективі, дозволить оптимізувати процес керування підготовки студентів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Успішне впровадження та реалізація комплексних завдань, які повинні вирішуватись в освітньому процесі можливе, виключно, на основі оптимізації процесу спортивно-педагогічного удосконалення, що передбачає визначення засобів та методів, які забезпечують ефективний вплив на фактори, що обумовлюють спеціальну підготовку студента-боксера, зокрема на механізми енергозабезпечення роботи, які складають основу спеціальної фізичної працездатності.

Дослідження, спрямовані на вивчення механізмів забезпечення діяльності у боксі вказують на те, що всі навантаження, в залежності від характеру і спрямованості зміни гомеостазису розділяють на наступні групи:

1. Вправи, потужність яких не перевищує порог анаеробного обміну. Ці навантаження, повністю забезпечують аеробних процесів.

© Приймак С. Г., 2017